

„Nagykörűből is elvitték két harangot, egy nagyobbat és egy kisebbet. Én is ott voltam a harang levételénél. A kisebbet csak ledobták, a nagyobbat leeresztették. A jelenlévők csendesen zúgolódtak érte, hogy miért viszik el. [...]

Némelyek sirtak; én magam is nagyon felháborodtam rajta, helytelennek tartottam az eljárást. A keresztény vallást is sérti a harangokból ágyút!”⁵⁹

A harangokkal együtt elvitték az orgona leszerelt fém sípjait is, és „több használaton kívüli, kopott színesfém eszköz hadi célra adatott át.” A világháború éve alatt még Papp Endre vezette a parochiát. Ez idő alatt azonban további fejlesztésre már gondolni sem lehetett. 1919 őszén ment el Nagykörűből. A háborúból való talpraállás idején Dömötör György volt a körűi plébános.

„A rendszeres karbantartáson túl ő is csak kevés fejlesztésre vállalkozhatott. Mivel eddigi templom összeírások nem említették, valószínűsíthetjük, hogy ő valósította meg a templom épületének csatornázását, és az épület villámvédelmét. Rendben működtette a gazdaságot bérlők útján, gyarapította a templom vagyonát az egyre romló korona világában. A hagyatékokból szaporodó templom vagyon már több mint 10 k.hold szántó és rét volt, amely több dűlőben – mintegy 50 aranykorona értékben fordult elő. A háború után megújult fizetőeszköz – a korona – gyorsan devalválódott. Az 1926-ban történt „váltáskor” 3.545.520 (!) korona egyenleggel adta át a templom pénztárát Dömötör György utódjának Szabó Jánosnak. Ekkor már megszületett a Pengő bevezetéséről szóló törvény, sőt maga a Pengő is.”⁶⁰

Romzsa János a néptanító

Az Állami Népiskola igazgatója az eredményes iskolai, pedagógiai munkáján túl odaadó és sikeres népnevelői tevékenységet is folytatott. A művelődés legfontosabb eszközének, az ismeretek forrásának a könyvet tekintette. Ezért törekedett minden népréteg számára elérhetővé tenni azt, és ezért szervezett könyvtárakat a községben.

Az első volt közöttük az iskolai nevelői könyvtár, hogy a kollégáit ellássa a maguk számára –, és a tanításhoz szükséges ismeretekkel.

A XX. sz. első évtizedében – az előző század utolsó éveiben szerveződött „felnőtt” olvasó körök mintájára (a Népesség c. fejezetben volt róluk szó) – Ifjúsági Olvasó Egyletet szervezett, amelynek a megnyitóján elhangzott beszédében így indokolta annak szükségességét:

„Összehasonlítva tanítgyi áldozatainkat az eredménnyel, azon keserű tapasztalatokra jutunk, hogy egyik a másikkal nem áll kellő arányban. Ha az emberi életet lelkiismeretes vizsgálódás tárgyává tesszük, elszomorodva tapasztaljuk az erkölcs hanyatlását. Napirenden van az önzés, a csalás, a lopás, rablás, vesztegetés, sikkasztás, élvhajhászat. Minden nyomornak, erkölcstelenségnek, bűnöknek és gonoszságnak – melyek a községünkben is fel-feltűnedeznek – az ellensúlyozására, kiirtására, megszüntetésére

59 Kovács István nagykörűi lakos emlékiratai Magánkézben levő irat

60 Lásd a 14. sz. jegyzetet

gyűltünk itt egybe, s akarunk szervezni egy olvasó egyesületet. Amely egyesületnek a tagjai előadásokban, felolvasásokban részesülnének, mulattató könyvekkel és lapokkal volnának ellátva, hogy itt mindenki szellemi életének gazdag forrását felkeresse akkor is, midőn már iskolai pályafutását bevégezte. Ekként a már meglévő ismereteit gyarapítsa és állandósítsa, tudásvágyát élessze, haszonnal töltvén el idejét.”⁶¹

A korabeli könyvkiadás termékeit gondosan összeválogtatta alakította ki az iskolai ifjúsági könyvtárat. Törekvésének megvalósulása volt, amikor megnyithatta.

„A népiskolai ifjúsági könyvtáraknak igen-igen fontos hivatásuk van. Ugyanis egyik magasztos céljuk, hogy a tanuló már mint iskolai növendék tanuljon meg jól, értelmesen olvasni, hogy a léleknek, szívnek, szellemnek és érzésnek kellő táplálék jusson. [...] Azért szükséges, hogy az ifjúság a jól olvasni tudás révén vigye ki az életbe azokat az elemeket, amelyek őt a további olvasásra ösztönözzék. Szeresse meg a könyvet még az iskolában, lássa már ott, hogy a könyv elméjének gyarapodást, szívének buzdítást és érzésének gyönyört nyújt. A valódi műveltség nemcsak a szellemi képességek fokozásában, vagyis a tudásban áll, hanem a hajlamok, a szív érzéseinek kiművelésében is.

A valódi műveltség az ész és a szív kellő és arányos kiművelésének eredménye; egyaránt áll nevelt tudásból és nevelt akarásból.

Az ifjúsági könyvtárak azt a nemes célt is hivatva vannak szolgálni, hogy a nemesebb irányú olvasmányok megkedveltetésével lassanként kiszorítsák a ponyvairodalmi termékeket, a csíziót, az álmoskönyvet, holmi betyár – és tündérvérfestményeket, amelyeknek gaz hajtásai a nép jobb érzését elölik, szellemi állapotát, értelmét butítják.”⁶¹

A Magyar Minerva az alábbi adatokat közli 1903-1904-ben:

„NAGYKÜRÜ. (Jász-Kun-Szolnok vármegye)

Községi és iskolai népkönyvtár

Az iskolai könyvtár 1874-ben, a népkönyvtár 1898-ban keletkezett. Állományuk 667 kötet, egy szekrényben van elhelyezve. Írott és nyomtatott katalógusa van.

Kölcsönzés céljából minden szombaton és vasárnap d.u. 4-től 6 óráig nyitva áll. A kölcsönzés tartama 7 nap. 1902-ben 684 kötet kölcsönzötetett ki belőle.

Évi javadalmazása 50 kor:

Könyvtárnok: Romzsa János igazgató tanító.

A Magyar Minerva 1912-1913-ban közölt adatai:

Nagykörü (Jász-NK-Szolnok vm) – Lakos: 3422.

a./ **Tanítói Könyvtár** – Alapította 1874-ben a községi iskolaszék. Állománya 450 mű, 430 kötet. 1912-ben fenntartásra fordított 150 K. 1912-ben 5 olvasó 16 kötetet kölcsönzött. Könyvtáros: Koller Ilona tanítónő.

b./ **Ifjúsági könyvtár** – Alapította 1874-ben a községi iskolaszék. Állománya 333 mű, 515 kötet. Rendelkezésre áll hetenkint 1-szer. 1912-ben 210 olvasó 960 kötetet kölcsönzött. Könyvtáros: Appel Ilona tanítónő.

c./ **Az ifjúsági egyesület könyvtára** – Alapította 1902-ben Romzsa János igazgató-tanító.

⁶¹ Romzsa János igazgató-tanító írásai Magánkézben levő irat

Állománya 97 mű, 75 kötet. Rendelkezésre áll hetenkint 2-szer (szombat, vasárnap). 1912-ben fenntartására fordítottatott 15 K. 1912-ben 64 olvasó 358 kötetet kölcsönzött. Könyvtáros: Renner József tanító. ⁶²

Ránk maradt írásaiból kiderül, hogy nemcsak évfordulók, ünnepek szónoka volt, hanem felnőtt és ifjúsági egyletek előadója is. Fontos feladatának tekintette a tiszta környezet „nevelt akarással” való kialakítását és megtartását. Ezt a törekvését az iskolába járók körében maradéktalanul megvalósíthatta, de a felnőtt lakosság körében is szerette volna elérni. Ezért is igyekezett kapcsolatot teremteni a lakossággal különböző civil szervezetek fórumain, de a családlátogatások alkalmával is.

„Örökké igaz marad az, hogy az iskola működése mindaddig cél és eredmény nélküli, míg az iskola a családdal összeköttetésbe nem jut.” – vallotta.

Igen határozott megvetéssel szólott a részegségről, a mértéktelen alkoholfogyasztásról. Különösen károsnak tartotta a pálinkaivást.

Írt és beszélt az emberi test tisztántartásáról, a bőrről, a fogakról, a körömről, a hajról. Veszedelemesnek tartotta a kuruzslást, de helyénvalónak a gyógyfűvek felhasználását. Külön szólott és írt „a betegszoba miképpen tartásáról”.

Felhívta a figyelmet a kertben, erdőn, mezőn található mérgező növényekre; külön írt a gombákról; írt a rovarokról, külön a hangyákról, és a rovarecsípésről. Sokat foglalkozott a méhészettel.

Előadást tartott irodalmi, történelmi személyekről, Báró Eötvös Józsefről, Arany Jánosról, Deák Ferencről, Petőfi Sándorról, Zrinyi Miklósról. És természetesen, ha mindezek könyvben is olvashatóak voltak, felhívta a figyelmet a forrásra.

1913 nyarán ment nyugdíba az iskola éléről.

A vallás és közoktatásügyi miniszter 90949/913. sz. rendeletét a vármegyei kir. tanfelügyelő tudatta az igazgatóval: „Egyben hivatkozott számú rendletnek megfelelően – negyven évet meghaladó buzgó és eredményes szolgálatáért – a Vall. és Közokt. Miniszter Ő Exelenciájának magas elismerését midőn ezennel tudomására hozom, s ahhoz a magam részéről is örömmel csatlakozom: őszintén kívánom, hogy a kiérdemelt nyugalmat jó egészségben, sokáig, teljes boldogságban élvezhesse.” ⁶³

40 év szolgálat után teljes nyugdíjat kapott, ami az utolsó fizetésének 100 %-át jelentette, és 2200 korona volt.

1914 április 26-án érkezett meg a királyi kitérítés, amelyet a vármegyei főispán személyesen hozott Nagykörűbe: **Romsza Jánost a király „Koronás arany kereszt”-tel tüntette ki!** Az ünnepséget mindenki látni akarta, a falu apraja-nagyja jelen volt az iskola udvarán rendezett ünnepségen. Majzik Viktor, egykori tanítványa verssel köszöntötte őt:

⁶² Páldy Róbert nyug. könyvt. gyűjtése

⁶³ 4317. sz. irat a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye királyi tanfelügyelőjétől Szolnok 1813. július 13. Magánkézben lévő irat

Majzik Viktor: Jubileumi vers (részlet)

*A mi tanítónk is – Romzsa János
Így küzdött csaknem fél évszázadon;
Neve után ész világunk virányos,
Azóta fejlett elménk gazdagon.
Ránk hagyva bővös kincsét – száz csapástól
megtörve hagyta el e küzdő pályatért,
s most rajongón várunk ünnepi lázban,
hogy lássunk nemes kebleden babért.*

Nyugdíjas éveit fiánál, a helybeli kovácsnál élte, s
72 éves korában – 1924-ben halt meg.

A Nagykörúri Állami Elemi Népiskola

Az 1903-ban államosított népiskola tanítói törzsgárdája a háború éveiben „cserélődött”. Romzsa János után az Állami Iskola vezetését fiatal pedagógusra bízták, Renner József lett az igazgató. Még Romzsa igazgató nyugdíjazásának évében távozott a községből a Madarász házaspár, helyüküket egy tanító kisasszony pótolta, Koller Ilona. Ő lett a már megismert Sipos Béla kántortanító felesége. Elment a községből Appel Ilona tanítónő is, az ő helyét viszont már két pedagógussal pótolták, 1914-től itt tanít Benyovszki Ida tanítónő, és Szathmári Lajos tanító is. Az 1914/15 tanévre kirajzolódik a két világháború közötti tanítói törzsgárda magja: itt tanít Petrovay Béláné 1904 óta, '12-ben jött Sipos Béla kántortanító, '13-ban Koller Ilona tanítónő, és Renner József igazgató-tanító, '14-ben érkezett Szathmári Lajos, és Benyovszki Ida.

Az 1914/15. tanévet 5 fő pedagógus kezdte el. Mivel hogy a felekezeti iskola növendékeit is átvették, igen magas lett a bontatlan évfolyamok létszáma. Benyovszki Ida második osztályába 94 gyermek volt beírva, a harmadik osztálynak is 80 tanulója volt. (Az első osztálynak nem maradt ránk az anyakönyve.) Az öt fő pedagógus az öt osztályban – az 5-6. osztály még bontatlan volt – „nyugodtan” dolgozhatott volna, ha nem nyugtalanítja az embereket a háború okozta félelem.

„Az intézmény belső élete nem változott. Renner igazgató irányítása alatt a tanítás még mindig délelőtt-délután folyt, a szerda és szombat délután szabad volt. A hittan oktatás heti két alkalommal, kedden és pénteken volt órarendbe iktatva. A kis diákok a délelőtti és délutáni tanítás közötti szünetet a családban töltötték, a nagyobbak vagy a családban, vagy a Tisza alatt – „csavarogtak”. Ez az időjárástól és a család szigorától függött. Téli időben a tanyai gyerekek az iskolában töltötték a tanítás közötti szünetet, ázott ruháikat szárították, vagy a délutáni órákra készültek. A délutáni órákra érkező pedagógusok ellenőrizték magatartásukat.”⁶⁴

⁶⁴ Lásd a 10. sz. jegyzetet